TÜRK KÜLTÜRÜNDE MEVLİT GELENEĞİ

ULUSLARARASI SEMPOZYUMU

Sivas 2023

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Türk Kültüründe Mevlit Geleneği
Uluslararası Sempozyum

ISBN
978-605-7902-94-8

Yayın Yönetmeni
Prof. Dr. Alim Yıldız

Editör
Prof. Dr. Hakan Yekbaş

Kapak
Öğr. Gör. İlker Öngel

İç Düzen
Abdulkadir Kocatürk

Baskı
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlük Matbaası
Sertifika No: 40954

Dağıtım
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
https://mevlit.cumhuriyet.edu.tr

Sivas 2023

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI NO: 261

20/01/2023 Tarih ve 1 Numaralı Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayın Kurulu Kararı ile 01.02.2023 Tarih ve 5 Numaralı Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yönetim Kurulu Kararına istinaden basımı uygun görülmüştür.

İNCELEME KOMİSYONU:

Prof. Dr. Bilal Kemikli	Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi / BURSA
Doç. Dr. Yusuf Yıldırım	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi / SİVAS
Doç. Dr. Mustafa Sefa Çakır	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi / SİVAS

TÜRK KÜLTÜRÜNDE MEVLİT GELENEĞİ

ULUSLARARASI SEMPOZYUMU

BİLDİRİLER

27-29 EKİM 2022

EDİTÖR / PROF. DR. HAKAN YEKBAŞ

PAYDAŞ KURUMLAR

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU

TÜRK DİL KURUMU

SİVAS VALİLİĞİ

SİVAS BELEDİYESİ

TÜRKSOY
ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ TEŞKİLATI

unesco
Süleyman Çelebi'nin Vefatının 600. Yıl Dönümü (1351-1422) UNESCO İş Birliğiyle Anılması

ONUR KURULU

TDK BAŞKANI - Prof. Dr. GÜRER GÜLSEVİN
SİVAS VALİSİ - Dr. YILMAZ ŞİMŞEK
SİVAS BELEDİYE BAŞKANI - HİLMİ BİLGİN
SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRÜ - Prof. Dr. ALİM YILDIZ
UNESCO TÜRKİYE MİLLİ KOMİSYON BAŞKANI - Prof. Dr. M. ÖCAL OĞUZ

DÜZENLEME KURULU BAŞKANLARI

Prof. Dr. Hakan YEKBAŞ - Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektör Yardımcısı
Prof. Dr. İsmet ÇETİN - Türk Dil Kurumu Bilim Kurulu Üyesi

DÜZENLEME KURULU ÜYELERİ

Doç. Dr. Mustafa Sefa ÇAKIR - Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Dr. Arş. Gör. Fatih KÖSE - Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Arş. Gör. Yusuf Kenan BEZGİN - Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Arş. Gör. Rumeysa Nur ERTAŞ - Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Arş. Gör. Hamit DEMİR - Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Arş. Gör. Abdullah TAŞKIR - Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ - Bursa Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL - İstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Rıfat KÜTÜK - Erzurum Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet Hakkı TURABİ - Marmara Üniversitesi

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Eva CSAKİ - Pázmány Péter Catholic University
Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ - Bursa Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Jabbar İSHANKUL - Özbekistan Bilimler Akademisi
Prof. Dr. Necdet YAŞAR BAYATLI - Irak Bağdat Üniversitesi
Prof. Dr. Azmi BİLGİN - Haliç Üniversitesi
Prof. Dr. Fehim NAMETAK - Sarajevo Üniversitesi
Prof. Dr. Alfina SİGBATULLİNA - Russian Academy of Sciences
Prof. Dr. Dursun YILDIRIM - Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Erdoğan UYGUR - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. M. Fatih ANDI - Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan Basri ÖCALAN - Bursa Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet ŞEKER - Uşak Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa KARA - Bursa Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Recep TOPARLI - Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL - İstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Rıfat KÜTÜK - Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Alimcan İNAYET - Ege Üniversitesi
Doç. Dr. Berdi SARIYEV - Ankara Üniversitesi
Doç. Dr. Meleyke MEMMEDOVA - Azerbaycan Folklor Enstitüsü
Doç. Dr. Sayfaddin SAYFULLOH - Özbekistan Bilimler Akademisi

İÇİNDEKİLER

Osmanlı Döneminde Basılan Mevlidlerde Yer Alan Hikâyeler
Alim Yıldız 15

Doğmak, Dirilmek ve *Vesîletü'n-Necât*: Süleyman Dede Ne Söyledi?
Bilal Kemikli 21

Gelenek, Kimlik ve Mevlit
İsmet Çetin 25

20. Yüzyılda Yazılan İlginç Bir Mevlid: Necâtî'nin "Kafiyeli Mevlûd" Adlı Eseri
M. Fatih Köksal 29

Mevlid Sahibi Süleyman Çelebi'nin Hayatı ve Eserleri Hakkında Bilgi Veren Biyografik ve Tarihî Kaynaklar Üzerine Tenkidî Bir İnceleme
Âdem Ceyhan 51

Sinânoğlu ve Mevlid'i Hakkında Bazı Dikkatler
Hanife Koncu, Müjgân Çakır 93

Rusçuklu Fethî Alî'nin Mîlâd-ı Muhammediyye-i Hâkâniyye ve Hilye-i Fethiyye-i Sultâniyye Adlı Eseri Hilye mi Yoksa Mensur Mevlid midir?
Mehtap Erdoğan Taş 103

Bir Mevlid İki Müellif: *Mir'ât-ı Muhammedî* Kimin Eseri?
Rıfat Kütük 115

Uygur Türklerinde Mevlit Geleneği
Alimcan İnayet 127

Kıbrıs'ta Mevlit Geleneği
Gönül Reyhanoğlu 133

Dağıstan'da Mevlid Geleneği
Gülreyhan Şutanrıkulu 139

Dünden Bugüne Azerbaycan`da Mevlid Merasimi
Meleyke Memmedova 147

Türkiye Türkçesi Dışında Yazılmış Mevlitler
Nermin Değer 159

Vesîletü'n-Necât'ta Tasavvuf Metafiziğinin Tezahürü: Hakikat-i Muhammediyye
Ali Bolat 175

Kadınlar Mevlidi ve Bursalı Âkif Efendi
Mustafa Kara 185

Tasavvuf Kültürünün Mevlid'deki Yansımaları
Osman Türer 195

Mevlid-i Nebî; Önemi ve Fazileti
Rifat Okudan 201

Muhammed Bin Mustafâ Kâşif'in "Mevlid Okumanın ve Okutmanın Âdâp ve Erkânı"na Dair Risalesi
Nihat Öztoprak 209

"Gelin Mevlidi"nin Yeni Bir Nüshasının Çözdüğü ve Çözemediği Sorunlar
Fethi Gedikli 221

Mevlid Türünün Çizgi Dışı Örnekleri: Hz. Fâtıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin Mevlidleri
Hakan Yekbaş 227

Hz. Ali Mevlidleri Üzerine
Necdet Şengün 241

Türkçe Mevlidler Üzerine Yapılmış Çalışmalar Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi
Şerife Ağarı 255

Türk Din Mûsikîsi'nde Mevlid Tevşihleri
Ahmet Hakkı Turabi 281

Türk Halk Müziğinde Mevlid
Nurettin Karakuş 301

Urfa Dinî Mûsikîsi'nde Mevlid Geleneği
Osman Çuhadaroğlu, Hüseyin Akpınar 317

Bursa'dan Bosna'ya Mevlid Geleneğinde İstanbul Tavrı
Ubeydullah Sezikli 327

Türkiye'de Mevlithanların Süleyman Çelebi Mevlidi Üzerindeki Bazı Tasarrufları
Kenan Acar 333

Bitmeyen Bir Çile: Cismî'nin Mevlidi ve Hz. Hadîce Destanı ile İlgili Bazı Sorunlara Dair Notlar
Sadık Yazar 347

Vesîletü'n-Necât'ın Dil Özellikleri
Erdoğan Boz 371

Vesîletü'n-Necât Örneği Üzerinden Türkçede Nitelikleri İfade Etme Yolları
Özlem Erdoğan 381

Hasan Hilmi'nin Mevlit Risalesi
Bünyamin Taş 389

Yahyâ Bin Bahşi ve Mevlidi (Mevlid-i Nebî)
Duygu Ok 407

Maraşlı Hasan Nâdir Efendi'nin Mevlidleri
Gülcan Alıcı 415

Bir Mevlid Örneği Olarak Manzum Kitâb
Şaban Şahinbay 425

Mevlit Metinlerinin Sebeb-i Telif Bölümleri
Abdullah Aydın 439

Mevlid Metinlerinde Yer Alan Tasliye Beyitleri
Mehmet Akif Gözitok, Seyit Yavuz 453

Mevlid Metinlerinin Vefât-ı Nebî Bölümleri Üzerinde Bir İnceleme
Muhittin Eliaçık 463

Mevlidlerin Merhaba Bahirleri Üzerine Bir İnceleme
Mustafa Sefa Çakır 479

Vesiletü'n-Necat'ta Peygamberler
Kadir Atlansoy 489

Öncül-Ardıl İlişkisi Bağlamında İki Mevlidin Mukayesesi:
ʿArfü't-Taʿrîf bi'l-Mevlidi'ş-Şerîf ile Vesîletü'n-Necāt
Kenan Mermer 493

Elbistanlızâde Hâfız Veliddîn Nef'î Efendi'nin Zübdetü'l- Âsâr Fî Mevlidi'n-Nebiyyi'l-Muhtâr Adlı Mevlidi
Lütfi Alıcı 507

Cumhuriyet Döneminde Mevlid Yazma Geleneği
Mevlüt İlhan 521

Erken Cumhuriyet Dönemi (1920-1940) Türk Romancılığında Adaş İki Kadın Yazarımız: Halide Edip Adıvar ve Halide Nusret Zorlutuna'nın Dünyasında Din Algısı, Peygamber-Mevlid Kültürü
Nesrin Karaca 529

15. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Mevlit Kandillerinden "Bir Gece"
Sevinç Yıldız 549

Mardin'de Mevlit Geleneği
Egecan Aydın 555

Konya'nın Doğanhisar İlçesinde İcra Edilen *Mevlid-i Efdal*
Hüseyin Akpınar 575

Folklorik Bir Ritüel Olarak Kırıkkale'deki Mevlit Törenleri
İlknur Cevher 589

Afyonkarahisar'da Tespit Edilen Mevlidler ve Bu Mevlidlerde Süleyman Çelebi Mevlidi'nin İzleri
Mehmet Sarı 595

Dağıstanlı Zekeriyya Bin Abdülgaffar'a Atfedilen, Müznib Mahlaslı Bilinmeyen Bir Mevlid
Mustafa Erdoğan 625

Irak Türkmenleri Arasında Mevlit Geleneği Sırasında Okunan Naatlar
Necdet Yaşar Bayatlı 635

Mevlit Türünde Yazılmış Kırgızca Bir El Yazması
Recep Yürümez, Anara Yürümez 647

Dağıstan'da Mevlitlerde Okunan Yunus İlahileri
Zehra Öztürk 653

Bosna Hersek'te İslam'ın Muhafazasında Mevlid'in Etkisi ve Reşad Kadiç'in Mevlidi
Merzuk Grabus 661

Bir Kumuk Türkü'ne Atfedilen Mevlit Metni Üzerine
Hasan Galip 671

Bulgaristan'daki Mevlid Kültürü Bağlamında Osmanpazarlı İsmail Niyazî Efendi Mevlidi
Vedat Sabri Ahmed 695

Vesiletü'n-Necat Mevlidi İle İlk Zazaca Mevlit Mewlidu'n Nebiyyu'l Qureyşi'nin Bölümleri Yönüyle Karşılaştırılması
İbrahim Dağılma 703

Batı Afrika Arap Edebiyatında Mevlidiyyât Kasideleri ve Sanatsal Özellikleri
Mohamadou Aboubacar Maıga 715

Mevlid Türüne Arap Edebiyatından Bakmak ve Medhiye Mevlid Birlikteliğinden Oluşan Eşsiz Bir Eser Örneği: Burdetu'l-Bûsîrî
Sadık Armutlu 735

Arap Edebiyatında Mevlid Türünün Gelişim Seyri ve Türkçe Mevlidlere Etkisi
Sultan Şimşek 759

Osmanlı Devletinde Mevlid Geleneği: Resmî ve Özel Kurumlar Örneği (19. Yüzyıl Sonu – 20. Yüzyıl Başı)
Edip Uzundal 771

Osmanlı Arşivlerinde Mevlit ve Mevlit Kutlamaları ile Belgeler Üzerine
İbrahim Halil Tuğluk 787

Peygamber Sevgisinin Bir Yansıması Olarak Türk Toplumunda Mevlit Geleneği
İsmail Metin 819

Dini Ritüellerin Toplumsal Etkileşim Üretme İşlevleri: Mevlit Geleneği Örneği
Samet Ünlü 831

Birden Fazla Mevlid Kaleme Almış Şairlerimiz ve Eserleri
Mustafa Özkat 837

İsimlendirmenin Eser-Okur İlişkisine Etkisi: *Vesîletü'n-Necât* Örneği
Rabia Doğru 867

Süleyman Çelebî'nin Mevlidinde İşaret Edilen Hakîkat-i Muhammediyye Anlayışının Analizi ve Şemseddîn-i Sivâsî'nin Mevlidiyle Bazı Yönlerden Karşılaştırılması
Yüksel Göztepe 875

Türkçe Mevlidlerde Hz. Peygamber'in Doğum Sahnesi Tasvirlerine Dair Tespitler
Zeynep Kayapınar 885

Bir Mevlid İki Müellif: *Mir'ât-ı Muhammedî* Kimin Eseri?

Rıfat Kütük*

GİRİŞ

Hâlihazırdaki bilgilerimize göre Ahmedî (*ö.* 1412) tarafından 1407'de Bursa'da başlatılan Türkçe mevlid yazma geleneği Süleyman Çelebi'nin (*ö.* 1422) şehkâr-ı muhalledi olan *Vesîletü'n-Necât*'ı ile çok kısa bir zaman zarfında en kâmil örneğini vermiş ve daha sonra onlarca Türk şairi mevlid kaleme almak suretiyle geniş bir mevlid literatürü meydana getirmiştir. *Vesîletü'n-Necât* hep tekrar edildiği üzere yazma olarak en fazla çoğaltılan Türkçe eserdir. Süleyman Çelebi'nin eseri en mamur selatin camilerden en mütevazı köy mescidlerine, saray-ı hümâyûndan derme çatma köy evlerine kadar hüsnükabulle girmiş, hemen herkes tarafından tanınan bir eser olma imtiyazına ulaşmıştır. Osmanlı Devleti'nde bilinen ilk resmî marşın Donizetti tarafından II. Mahmud için 1829 yılında bestelenen "*Mahmudiye Marşı*" marşı olduğu söylenir (Baydar, 2011: 95). Bir millî marş ait olduğu milletin ruh ve düşünce dünyasını, tabiatını, dünya ve ahiret anlayışını kendi lisanında yansıtmayı hedefleyen, adına yazıldığı millet tarafından tanınması ve tekrar edilmesi gereken bir metin ise bize göre Osmanlı Devleti'nin ilk gayriresmî millî marşı herhâlde Süleyman Çelebi'nin mevlidi olmalıdır.

Günümüzde Süleyman Çelebi'nin eseri başta olmak üzere mevlid metinleri ile ilgili çalışmaların artarak devam ettiğini memnuniyetle görmekteyiz. Bununla birlikte Türkçe mevlidler üzerine yapılan akademik çalışmaları güçleştiren, kimi zaman da araştırmacıları yanılgıya sevkeden bazı sebepler vardır. Bunlardan ilki yazma eser ihtiva eden kütüphanelerin kataloglarında gördüğümüz hatalardır. Bu hatalar ya eserin sahibini hiç tespit edememekten kaynaklanmakta ya da müstensihin veya musannifin müellif olarak kaydedilmesinden ileri gelmektedir. İkincisi ise mevlid türünde yazılan eserlerin aynı zamanda mevlidhanlar tarafından mevlid cemiyetlerinde de okunmasından neş'et etmektedir. Mevlidhanlar cemiyetlerde okuyacakları mevlid metinlerini çoğu kere kendileri tasnif etmişler, bu esnada başta Süleyman Çelebi olmak üzere ulaşabildikleri mevlid metinlerinden yaptıkları seçmelerle daha cazip ve etkileyici metinler ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu da kimi zaman birden fazla mevlidden beyitler ihtiva eden, söyleyişiyle değil tertip tarzıyla orijinal kabul edilebilecek, derleme/ tasnif/ compilation şeklinde tanımlanabilecek metinlerin meydana gelmesine zemin hazırlamıştır. Yazma eser kütüphanelerinde bu şekilde hazırlanmış yüzlerce mevlid yazmasına tesadüf edilebilir. Mevlid metinlerinin isnat edildiği isimlerde yapılan bir takım hatalar ise doğrudan eldeki mehazlardan/yazmalardan kaynaklanmaktadır. Bunun izini sürmek ve metnin gerçek sahibini tespit etmek zor ve zahmetli bir iş hâlini almaktadır.

* Prof. Dr. Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü, rifatkutuk@atauni.edu.tr.

Mevlid edebiyatımızın ihtilaflı metinlerinden biri de yazmalarda, kataloglarda veya akademik çalışmalarda ya Bursalı Âkif Efendi'ye ya da Na'îmî isimli bir şaire nispet edilen eserdir. Biz bu bildirimizde elimizdeki yeni nüshalar ve bilgiler yardımıyla meseleye mümkün mertebe açıklık kazandırmaya gayret edeceğiz.

Bugün elimizde aralarında bazı nüsha farkları olmakla birlikte aşağıdaki beyitlerle başlayan bir mevlid metni mevcuttur:

Allâh adıñ yâd idelüm evvelâ (ibtidâ)
Olmasun diller Ḥaḳ isminden cüdâ

Allâh adıyla idelüm feth-i bâb
Bâb-ı Ḥaḳḳ'a idelüm tâ intisâb

Allâh adın yâd iderse bir kişi
Ḥaḳḳ aña âsân ider cümle işi

Allâh adın yâd iden ḫandân olur
İki 'âlemde işi âsân olur

'Aşḳ ile Allâh dise bir ḳul hemân
Aña lebbeyk yâ ḳulum dir Müste'ân

Allâh adın yâd iden bulur necât
Allâh adıyla bulur her şey ṣebât (1-6)

Bu mevlid metni kimi çalışmalarda Bursalı Âkif'e (Abdulkadiroğlu, 1999: 421; Kara, 2017: 17; Taşkesenlioğlu, 2019: 82-83) kimi çalışmalarda ise ihtiyat payı bırakmak suretiyle Na'îmî isimli bir şaire ait gösterilmektedir (Köksal, 2011: 572-573).

Bursalı Âkif Efendi mi Na'îmî mi?

Bursalı Âkif Efendi

Bursalı Âkif Efendi'nin bir mevlidi olduğuna dair ilk kayıt Bursalı Mehmed Tâhir'in *Osmanlı Müellifleri* (*bas. tar.* 1333/1915) isimli eserinde geçmektedir. Bursalı Mehmed Tâhir, Türkçe mevlid yazan şairlerin isimlerini sayarken Bursalı Âkif'i de zikreder (*C* 2, *s*. 222).

Edebiyat tarihi kaynaklarında hakkında malumat bulunmayan bu Bursalı Âkif hakkındaki bilgilerimiz şairin torunlarından olan Bursa Mısrî Dergâhının son şeyhi Mehmed Şemseddîn Ulusoy'un (1866-1936) *Mesâr-ı Şemsu'l-Mısrî fi'l-Mevlidi'l-Muhammedî* isimli mevlidinin ön sözünde ve *Gülzâr-ı Mısrî* isimli eserinde aktardığı bilgilerden ibarettir. Buna göre Âkif, Hz. Emir ile birlikte Bursa'ya gelerek Muradiye semtinde cami bina eden Sofu Sinan Paşa merhumun ahfadından olup Emir Sultan Camii'nde imamet vazifesinde bulunmuştur. Âkif bu görevdeyken 3 Şaban 1229/21 Temmuz 1814 tarihinde henüz yirmi sekiz yaşında vefat etmiştir. Kabri Zeyniler Mezarlığında Abdüllatif-i Kudsî'nin baş tarafındadır. Hak âşığı bu zatın bir *Mevlid*'i, muhtasar *Miraciyesi*, birkaç naat-ı şerifi ve mersiyesi vardır (Kara, 2017: 13). Burada dikkat çekmek istediğimiz husus Mehmed Şemseddîn'in, dedesinin mevlidinden örnek beyitler vermemesidir.

Bursalı Âkif'in mevlidinden bahseden diğer bir isim Hasibe Mazıoğlu'dur. Yazar, *Türk Edebiyatı'nda Mevlid Yazan Şairler* isimli önemli makalesinde Türkçe mevlid sahibi şairler arasında Bursalı Âkif'i de sayar (1974: 60).

Bursalı Âkif'in mevlidini anan bir diğer araştırmacı M. Tayyib Okiç'tir. Okiç, *Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri* isimli makalesinde Türkçe mevlid sahibi şairler arasında ona da yer verir (1975: 25).

Hem Mazıoğlu'nun hem de Okiç'in kaynak olarak *Osmanlı Müellifleri*'ni kullandıkları anlaşılmaktadır.

Âkif Mevlidi üzerine yapılan ilk mustakil çalışma ise Abdulkerim Abdulkadiroğlu'na aittir. Araştırmacı *Âkif Mevlidi yahut Kadınlar Mevlidi* (1999) isimli çalışmasında bu mevlidin Kastamonu'da bilhassa kadınlar arasında «*Kadınlar Mevlidi*» ismiyle anıldığını ve kendine mahsus bir ritüelle okunduğunu haber vermekte, görebildiği nüshalarını tanıtmakta ve Ankara Millî Kütüphane *Yz A* 2009/7 numarada bulunan ve Musa Kadih tarafından 15 Rebiyülevvel 1308/25 Ekim 1890'da istinsah edilen nüshadan hareketle eserin transkripsiyonlu metnini vermektedir.

Bursalı Âkif Mevlidi üzerine yapılan bir diğer müstakil çalışma Mustafa Kara'ya aittir. *Bursalı Akif Mevlidi veya Kadınlar Mevlidi* (2017) ismiyle yayımlanan eserde araştırmacı, Bursalı Âkif hakkında torunu Mehmed Şemseddin Ulusoy'un *Mesârr-ı Şemsî* isimli mevlidinin ön sözünde verdiği kıymetli bilgileri aktarır, şahsi kütüphanesinde bulunan *Âkif Mevlidi*'nin metnini ve yine torunu Mehmed Şemseddin Ulusoy tarafından kaydedilen Âkif'in şiirlerini hem tıpkıbasım olarak hem de günümüz harfleriyle verir.

Bursalı Âkif Mevlidi üzerine yapılan bir diğer müstakil çalışma Lokman Taşkesenlioğlu'na aittir. *Bursalı Muhammed Âkif Efendi ve Mevlidi – Mir'ât-ı Muhammedî* (2019) adını taşıyan çalışmada Taşkesenlioğlu, Bursalı Âkif ve mevlidi hakkında bilgiler vermiş, mevlidin ulaşabildiği nüshalarını tanıtmış ve dört nüshadan hareketle hazırladığı karşılaştırmalı metni okuyucunun istifadesine sunmuştur. Âkif'e nispet edilen eser hakkında yapılan en kapsamlı çalışma budur.

Na'îm/Na'îmî Kimdir?

M. Fatih Köksal'ın *Mevlid-nâme* (2011) isimli önemli çalışmasında metnini yayınladığı 12 mevlidden biri de *Na'îmî Mevlidi*'dir. Araştırmacı ikisi şahsi kütüphanesinde biri ise Millî Ktp. Yz A 3362/4'te bulunan üç nüshadan hareketle eserin karşılaştırmalı metnini yayınlamış ve mevlidi inceleyerek son derece yerinde tereddütlerle, ulaşabildiği sonuçları tartışmıştır.

Âkif Mevlidi ile *Na'îmî Mevlidi* arasındaki ayniliğe/benzerliğe ilk dikkat çeken isim de bu çalışmasıyla M. Fatih Köksal olmuştur. Araştırmacı yaptığı mukayesede *Na'îmî Mevlidi*'nin çok önemli bir bölümünün *Âkif Mevlidi* ile tamamen aynı olduğunu görmüş ve iki eser arasındaki müşterek beyitlerin sayısını 134 olarak tespit etmiştir. Araştırmacı ayrıca ilk bakışta Na'îmî mahlaslı mevlid nüshalarının Âkif mahlasını taşıyan nüshalara göre 200'den fazla beyit sayısına sahip olması, Âkif mahlaslılarda Âkif adı bir kez geçerken Na'îmî'ye (veya Na'îm) ait görünen nüshalarda Na'îmî (Na'îm) mahlasının üç yerde geçmesi sebebiyle kendisinde eserin asıl sahibinin Na'îmî olduğunu; Âkif'in metni muhtasar hâle getirip birkaç beyit eklemek, çok az sayıdaki beyte de kısmi müdahaleler yapmak suretiyle eseri kendine mal ettiği kanaati uyandırdığını ifade etmiştir. Köksal'ı metnin Na'îmî'ye aidiyeti konusunda şüpheye düşüren bir diğer husus ise mahlas beyitlerinde, bilhassa:

*Bu günâhkâr **Na'îm**'i ağlatma âh*
Âteş-i hicrâna yaḳma yâ İlâh

beytindeki aruz kusurları gelmektedir. Mahlasının (Na'îm) geçtiği yerde şairin bir zihaf, bir imale-i maksûreye peşpeşe düşmesi araştırmacıyı tereddüde sevketmiş, bir şairin kendi mahlasını kullanırken bu denli aruz kusuru yapmayacağı fikrinden hareketle Na'îmî'nin kimliğini açığa çıkarmak maksadıyla araştırmalarını yoğunlaştırmıştır. Bu tetkikler esnasında İbnüle-

min Mahmud Kemal İnal'ın *Son Asır Türk Şairleri*'nde tesadüf ettiği Na'îmî maddesi araştırmacının kuşkularını artırmıştır. Zira asıl adı Mehmed Na'îm olan ve 1842-1884 yılları arasında yaşayan bu Diyarbakırlı şaire İbnülemin, âdeti hilafına uzun bir bölüm ayırmış, bu kimsenin "sirkat-i şiir" ile şöhret bulduğunu sözlü ve yazılı kaynakların şehadetiyle ortaya koymuştur. Köksal, bu Mehmed Na'îm'in mevlid sahibi şairlerden olan Diyarbakırlı Şaban Kâmî Efendiden ders aldığını, bu sebeple hocasının yolundan giderek bir mevlid nazmetmek istemiş olabileceğini güçlü bir ihtimal olarak da ileri sürmüştür (Köksal, 2011: 560-562).

Köksal'a göre problem sadece Âkif ve Na'îmî arasında da değildir. Zira Na'îmî'ye nispet edilen mevlidin başında bulunan 17 beyitlik kısımda Eski Anadolu Türkçesi (*EAT*) özellikleri gösteren ifadeler bulunmamaktadır. Yine bu bölümde geçen:

Ḫudâ'ya ḳoma maḥzûn ol gedâyı
'İnâyetden dırîġ itme 'aṭayı

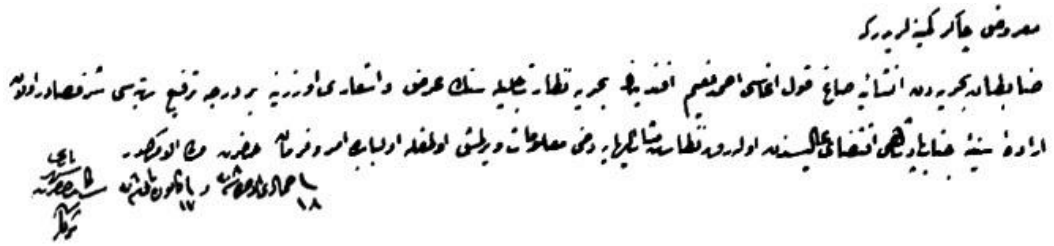
beytindeki "atâ" kelimesinin sözlük anlamı olan "hediye, bahşiş"in haricinde özel bir isim, mahlas olabileceğini de düşünmüş ve bu kısmın, varlığını *Âşık Çelebi Tezkiresi*'nin haber verdiği Üsküplü Atâ'ya ait mevlidden alınmış olabileceğini kesin bir hükme varmadan sadece bir ihtimal olarak ileri sürmüştür (Köksal, 2011: 563).

Bu hâliyle, yukarıda giriş beyitlerini verdiğimiz mevlidin sahibi Bursalı Âkif ya da Na'îmî görünmekte; Âkif'in daha önce yaşaması ve Na'îm'in kimliğinin belirsiz olması, sabıkalı bir şairle aynı mahlası taşıması gibi nedenlerle mevlidin Bursalı Âkif'e ait olabileceği ihtimali öne çıkmaktadır.

Bununla birlikte yakın zamanda özel kütüphanemize eklediğimiz Na'îmî'nin *Mir'ât-ı Muhammedî*'sinin bir yazmasının sonunda bulunan ve bizi eser üzerinde bir kez daha düşünmeye sevkeden kayıt şöyledir (*bk.* Ek II):

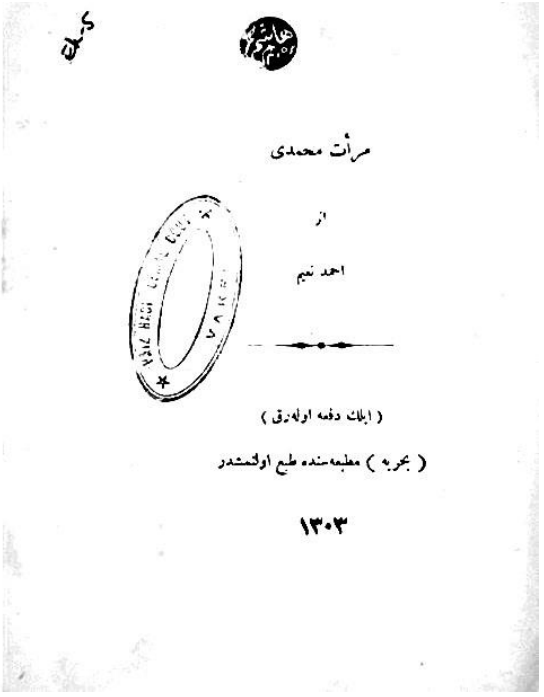
> *"el-Yevm Medîne-i Münevvere ve Ravża-i Muṭahharalarında ḥayât-ı ma'neviyye ile ḥayy olan sulṭân-ı server-i enbiyâ ve maḥbûb-ı cenâb-ı Kibriyâ a'nî bihî Eba'l-Kâsım Muḥammedü'l-Muṣṭafâ ṣalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem efendimiz ḥazretleriniñ* ***menıbe-i velâdet-i nebeviyyeleri mü'ellifi merḥûm Süleymân Efendiniñ*** *eṣer-i celîlerine naẓîre olarak min-ġayri ḥaddin ve liyâḳatin* ***Tersâne-i 'Âmire İnşâ'iyye Ḳol Aġalarından*** *mücrim, güneh-kâr* ***Aḥmed Na'îm*** *bendelerineñ mücerred nâ'il-i şefâ'at-i 'uẓmâları istirḥâmında hicret-i nebeviyyeniñ* ***biñ iki yüz ṭoksan sekizinci*** *senesi tanẓîmine muvaffâḳ olduġu (****Mir'ât-ı Muḥammedî****) nâm menḳıbe-i velâdet-i ṣânîsidir.*
>
> *(Beyt)*
> *Bi-ḥamdi'llâh Ḫudâ ḳıldı müyesser*
> *Derûnum nûr-ı Aḥmed'le münevver*
> *Ḥabîbiñ vaṣfını Ḥaḳ ḳıldı ilhâm*
> *Hemân 'aşḳı bana olmuşdu reh-ber"*

Buradan öğrendiğimiz kadarıyla **Na'îmî,** Tersâne-i 'Âmire İnşâ'iyye ßol Aġalarından Ahmed Na'îm'dir ve eserini bin iki yüz doksan sekizde tamamlayarak ona *Mir'ât-ı Muḥammedî* ismini vermiştir. Ancak yaptığımız araştırmalarda bu Ahmed Na'îm hakkında tatminkâr bir bilgiye ulaşamadık. Sadece bir arşiv belgesinde 29 Ocak 1891 tarihinde henüz hayatta olduğunu ve bir derece terfi ile ödüllendirildiğini öğrenebildik. Söz konusu arşiv belgesi şudur:

“Ma’rûż-ı çâker-i kemîneleridir ki,
Żâbitân-ı Baḥriyyeden İnşâ’iyye ṣağ ḳol ağası Aḥmed Na’îm Efendiniñ Baḥriyye Neẓâret-i celîlesinin ‘arż ve iş’ârı üzerine bir derece terfî’ rütbesi şeref-ṣâdır olan irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî iḳtiżâ-yı ‘âlîsinden olaraḳ neẓâret-i müşârü’n-ileyhâya daḥi ma’lûmât verilmiş olmaġla ol bâbda emr ü fermân ḥażret-i men lehü’l-emriñdir.
18 Cumâde’l-aḫir 1308 / 17 Kânûn-ı œânî 1306 (29 Ocak 1891)” (İrade-Divan-ı Ahkâm-ı Adliye 1212 – 94923-18)

Konuyla ilgili araştırmalarımız esnasında Na’îm’in *Mir’ât-ı Muhammedî*’yi, eseri kaleme aldıktan beş yıl sonra Zilhicce 1303/Ağustos 1886’da İstanbul’da Bahriye Matbaasında kendisi henüz hayattayken bastırdığını da fark ettik. Bu tarihlerde, 1302’de Nâfî-zâde Ahmed Es’ad’ın aynı isimle bir naat mecmuasının basılmış olması, Ahmed Na’îm’in eserinin araştırmacıların gözünden kaçmasına neden olmuştur diyebiliriz.[1]

Bu matbu baskıya dönemin önemli isimlerinden Hasan Tevfîk (*ö.* 1908) de bir takriz kaleme almıştır. Hasan Tevfîk 1885’te basılan bir diğer mevlid metni olan Bolkvâdze-zâde İbrahim Kadem’in eserine de manzum bir takriz yazmıştır (Kayaokay, 2020: 94-96). *Hayâlât-ı Dil*, *Ravza-i Muhavere*, *Ravza-i Âl-i Abâ* gibi eserleri olan bu şahsın mensur takrizi ise şöyledir:

“Cenâbu ḫayri’l-vâlid ve’l-mevlûd ve eşrefü’l-ḫalâyıḳ ve’l-mevcûd ‘aleyhi’ṣ-ṣalavâtu’llâhi’l-vedûd ve ‘alâ âlihi ve aṣḥabihi selâmu’llâhi’l-ma’bûd efendimiz ḥażret-

[1] Bu mecmua yayımlanmıştır. *bk.* Tanyıldız, Ahmet; Büküm, Mehmet (2020). *Nâfîzâde Ahmed Es’ad-Mir’ât-i Muhammedî-Dîvân Şiirinden Na’t Örnekleri*. İstanbul: *DBY Yay.*

*leriniñ ki şefâ'at-ı 'uẕmâ ve sa'âdet-i kübrâlarına nâ'il olmaḳ maḳṣadına mebnî üdebâ-yı İslâmiyyeniñ dirânını ḳaṣa'id-i belîġa ve mervârîd-i nu'ût ve ebyât-ı şerîfe ile ṣaḥâif-i elsine-i mü'minîn ve elvâḥ-ı ḳulûb-ı muvaḥḥidîn zînet-yâb ve binâ'en-'aleyh meddâḥı Ḫallâḳ-ı 'âlem ve şefâ'at-ḫ ̆âh-ı ebnâ-yı Âdem ṣalla'llâhu 'aleyhi ve sellem efendimiziñ evṣâf-ı celîle ve aḥlâḳ-ı cemîle-i seniyyeleriniñ muḳtedir olabildikleri mertebe ta'dâd ve beyânına şitâb etmekde ve ḫuṣûsen ẕât-ı şevket-simât ve ḳudsiyyet-i âyât-ı (**el-Ġâzî 'Abdü'l-ḥamîd Ḫan**) edâme'llâhu mülkihi ilâ âḫiri'z-zemân efendimiz ḥaẕretleriniñ 'aṣr-ı ma'ârif-ḥaṣr-ı mülûkâneleri 'ulûm u ma'ârif erbâbınıñ âṣârını taḳdîr ve taḥsîn eylemekde ve bu vesîle-i müstaḥsene ile nice âṣâr-ı laṭîfe ve resâ'il-i münîfe meydân-bürûz-ı ẓuhûra ve kütüb-ḫâne-i maḳbûliyet ve i'tibâra vaż' olunmaḳdadır. İşte **'Asâkir-i Baḥriyye İnşâ'iyye Ṣaġḳol Aġalarından** ve bu 'aṣrıñ üdebâ-yı müteḥayyirânından fütüvvetlü **Aḥmed Na'îm Efendi** de gördügü eṣvâḳ ve derûnunda muẕmer bulunan muḥabbet ve iştiyâḳ sâ'iḳasıyla menâḳıb-ı vilâdet-i seyyidü's-sâdât 'aleyhi ekmeli't-taḥiyyât ve't-teslîmâtı ve mi'râc-ı şerîfe ve ba'ẕı ḳaṣâ'id ve nu'ûtu ḥâvî tertîb ve tanẓîm eyledigi **Mir'ât-ı Muḥammediyye** nâm risâle-i belîġası müṭâla'a olunması üzerine erbâb-ı vecd ü ḥâle ve aṣḥâb-ı 'ilm ü kemâle ṣûret-i cemâlü'l-enâmı irâ'e edercesine **cennet-mekân cenâb-ı Süleymân eṣer-i celîli bulunan risâle-i meşhûre-i manẓûmesine bir naẓîre-i laṭîfe ve bir risâle-i şerîfe** olduġu ve ez-her-[cihet] taḳdîr ve taḥsîne şâyân bulunduġu añlaşılmasıyla ḥüsn-i muvaffaḳiyetlerini tebrîk ve te'sîd eyledim.*

120

ve min Allâhu't-tevfîḳ
Ḫâdim-i Meclis-i Erbâb-ı Taḥḳîḳ
Mektûbî-i Neẕâret-i Baḥriyye
Ḫasan Tevfîḳ"

Hasan Tevfîk'in mensur takrizini Ahmed Na'îm'in mensur mukaddimesi takip etmektedir. Bu mensur mukaddime ise şöyledir:

"*Nu'ût ve ḳaṣâ'id-i ḥamd ü şenâ cenâb-ı ḫâlıḳu'l-eşyânıñ der-gâh-ı ulûhiyyetine aḥrâdır ki erḥamü'r-râḥimîn olmaḳ mülâbesesiyle mükevvenât-ı 'âlemin şeh-râh-ı fevz-i necâtdan râh-ı êalâlete sâlik olmamaları ẓımnında **ve mâ ersalnâke illâ raḥmeten li'l-'âlemîn** medlûl-i celîli üzre cenâb-ı ḫayrü'l-vâlid ve'l-mevlûd 'aleyhi'ṣ-ṣalavâtu'llâhi'l-vedûd efendimiz ḫaẕretlerini ümmet-i merḥûmesine raḥmet olaraḳ ba'ṣ buyurmuşdur. Ḫazâ'id-i ṣalavât u selâm ol ḫayrü'l-enâma ve âl ü aṣḥâb-ı ẕevi'l-faẓl ve'l-iḫtirâma îṣâr edilir ki hey'et-i müctemi'a-i İslâmiyyeniñ iki 'âlemde selâmetlerine enfâs-ı ma'dûde-i ḫayâtiyyelerini ṣarf ve ḥaṣr buyurmuşlardır.*

*Ammâ ba'dü sâye-i ma'ârif-perver-i 'âlemiyân ve şeref-i milel-i 'Oṣmâniyân olan pâdişâh-ı Felâṭûn-ḥikmet ve şehen-şâh-ı şüreyyâ-ma'delet efendimiz ḫaẕretleriniñ zamân-ı şehriyârîlerinde her bir 'ulûm u ma'ârifiñ derecât u i'tibârâtı ve merâtib ü ḫayṣiyyâtı bir derece-i fevḳa'l-'âdeye vâṣıl olduġu cihetle bu i'tibârât-ı ḫaḳîḳiyye âṣâr-ı ḫayriyyeniñ tekeşşür ve tevâfürine bir sebeb-i müstaḳil olduġunu gördükde ḫuṣûle gelen bir şevḳ-i cedîd sâ'iḳasıyla min ġayri ḥaddin devâlib-i i'tibâr-ı ûlü'l-ebṣâra bir bergüẕâr olmaḳ ümidiyle iş bu **Mir'ât-ı Muḥammediyye** nâm risâle-i mübârekeniñ **biñ üç yüz üç sene-i hicriyyelerine** ve **şehr-i ẕi'l-ḥicce-i ḫayriyyesinde** beẕl-i mâ-ḥaṣal-i iḳtidâr edilerek ṭab' edilmiş olduġundan sehviyyât ve ḫaṭâiyyâtıñ ẓuhûrunda erbâb-ı vecd-i ḥâl ve aṣḥâb-ı ma'ârif-i kemâliñ iġmâż-ı 'ayn etmelerini temennî ederim."*

Görüldüğü üzere Na'îm burada kendisi ve eseri hakkında diğer yazma nüshalarda bulunmayan önemli bilgiler vermektedir. Yaptığımız mukayese sonucunda özel kütüphanemizdeki *Mir'ât-ı Muhammedî* ile bu matbu nüshanın çok küçük nüsha farkları ile aynı olduğunu gördük. Fakat meseleyi vuzuha kavuşturmak maksadıyla *Âkif Mevlidi*'nin nüshalarına ve istinsah tarihlerine bakmayı da ihmal etmedik. *Bursalı Âkif Mevlidi*'nin bilinen nüshaları ve istinsah tarihleri şöyledir:

No	Bulunduğu Yer	İstinsah Tarihi	Müstensihi	Nüshayı Kullanan/ Bildiren Çalışmalar
1-	Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Ktp. 03 Gedik 18316	1306/1887	-	(Abdulkadiroğlu, 1999: 410), (Taşkesenlioğlu, 2019: 71)
2-	Millî Ktp., 06 Mil Yz A 2009/7	1308 (11 Rebiyül-evvel)/ 1890 (25 Ekim)	Karahisarlı Musa Kadih	(Abdulkadiroğlu, 1999: 410) Bu çalışmada bu nüsha esas alınmış, (Taşkesenlioğlu, 2019: 71)
3-	Millî Ktp., 06 Mil Yz a 7454/2	1309/1891	Beytan-zâde Seyyid Mehmed	(Taşkesenlioğlu, 2019: 72)
4-	Mustafa Kara Nüshası	1322/1904	-	(Kara, 2017), (Taşkesenlioğlu, 2019: 73)
5-	Millî Ktp., 06 Mil Yz A 4997	1325/1907	-	(Abdulkadiroğlu, 199: 410), (Taşkesenlioğlu 2019: 73)
6-	Mehmet Tufan Aslan Nüshası	1336 (9 Rebiyülahir)/ 1918 (22 Ocak)	Hacı Salimoğlu	(Abdulkadiroğlu, 1999: 410)
7-	Rıfat Kütük Nüshası I[2]	1344 (15 Receb) / 1926 (29 Ocak)	Abdullah Hilmî Ma'alkaravî	-
8-	Emrullah Demirkaya (Nerede olduğu bilinmiyor.)	1964	Hattat Emrullah Efendi	(Abdulkadiroğlu, 1999: 410)
9-	Rıfat Kütük Nüshası II[3]	Muhtemelen 19. yy. sonu	-	-
10-	Rıfat Kütük Nüshası III[4]	Muhtemelen 20. yy. ortaları	-	-
11-	Rıfat Kütük Nüshası IV[5]	Muhtemelen 20. yy. ortaları	-	-
12-	Kâmil Şahin Nüshası	Tarih yok	-	(Abdulkadiroğlu, 1999: 410)
13-	Kültür Bakanlığı HAGEM Nüshası NE 730085 (Daktilo Metni)	Tarih yok	İhsan Ozanoğlu	(Abdulkadiroğlu, 1999: 410)
14-	Nazire Arslan Nüshası (Nerede olduğu bilinmiyor.)	Tarih yok	-	(Abdulkadiroğlu, 1999: 409)
15-	Bedriye Yakamercan Nüshası (Nerede olduğu bilinmiyor.)	Tarih yok	-	(Abdulkadiroğlu, 1999: 409)

[2] *bk.* Ek-III.

[3] *bk.* Ek-IV.

[4] *bk.* Ek-V.

[5] *bk.* Ek-VI.

Na'îmî Mevlidi'nin matbu nüshası da dâhil bilinen nüshaları ve baskı/istinsah tarihleri ise şöyledir:

No	Bulunduğu Yer	İstinsah Tarihi	Müstensihi	Nüshayı Kullanan/ Bildiren Çalışmalar
1-	Rıfat Kütük Nüshası[6]	Safer 1301	Mehmed Feyzî-i Ma'alkaravî	-
2-	Matbu Nüsha	Zilhicce 1303 / Ağustos 1886	Bahriye Mat-baasında ve ilk defa olarak	
3-	Millî Kütüphane Yz A 3362/4	-	-	(Köksal, 2011: 568-569)
4-	M. Fatih Köksal Özel Ktp Nüshası I (Yz 113)	-	-	(Köksal, 2011: 569)
5-	M. Fatih Köksal Özel Ktp Nüshası II (Yz 112)	? 19.yy. sonu 20. yy. başı	-	(Köksal, 2011: 569)

Bu tablolardan da görüldüğü üzere *Na'îmî Mevlidi*'nin şu an için bilinen en eski nüshası Safer 1301/Aralık 1883 tarihli Rıfat Kütük Nüshası'dır. *Âkif Mevlidi*'nin istinsah tarihi bilinen en eski nüshası ise 1306/1887 tarihli Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Ktp. 03 Gedik 18316 nolu nüshadır. Demek oluyor ki bu nüsha Na'îm'in eserini yazdığını söylediği tarihten (1298) sekiz, bastırdığı tarihten ise (Ağustos 1886) bir sene sonra kopyalanmıştır. İki mevlid arasında yaptığımız beyit karşılaştırmasını ise aşağıda vereceğiz. Ancak araştırmalarımız neticesinde *Na'îmî Mevlidi* ile Timuçin Aykanat (2018) tarafından yayınlanan Süleyman-ı Celvetî'ye nispet edilen mevlid arasında da belli bir bölüme kadar önemli ölçüde aynîlik olduğunu gördük. Mirac bahrine kadar devam eden bu aynilikten dolayı beyit sayısı karşılaştırmasına onu da dâhil etmeyi uygun bulduk. Hemen şunu hatırlatmalıyız ki Süleyman-ı Celvetî'ye nispet edilen mevlidin şu an için bilinen yegâne nüshası olan ve istinsah tarihi kayıtlı bulunmayan 06 Mil YZ A 9150 numaralı yazmayı özellikleri bakımından 19. yüzyılın sonuna tarihlemek mümkündür. Bu da nüshanın, *Na'îmî Mevlidi*'nin matbu olarak basılmasından sonra tertip edildiğini ve bu mevlide de ihtiyatla yaklaşmak gerektiğini göstermektedir.

	Beyit Sayısı
Na'îmî Mevlidi (*Mir'ât-ı Muhammedî*) Matbu Nüsha	384
Na'îmî Mevlidi (*Mir'ât-ı Muhammedî*) *RK* Nüshası	385
Na'îmî Mevlidi M.F. Köksal Neşri	331 (115 beyit müşterek)
Âkifî Mevlidi (*Mir'ât-ı Muhammedî*) L. Taşkesenlioğlu Neşri	398 (376 beyit müşterek)
Âkifî Mevlidi A. Abdulkadiroğlu Neşri	143 (115 beyit müşterek)
Süleyman Celvetî'ye (ö. 1151/1738) Nispet Edilen *Mevlid* (T. Aykanat Neşri)	95 beyit müşterek

SONUÇ

Yukarıda ifade edilen veriler ışığında şu anki bilgilerimize göre şunları söyleyebiliriz:

Nüshalar arasında kimi farklılıklar olmakla birlikte yazmalarda ve akademik çalışmalarda Bursalı Âkif Efendi'ye ya da Na'îmî'ye nispet edilen mevlid metninin sahibi Na'îmî'dir.

[6] *bk.* Ek-I-II.

Bu Na'îmî, sirkat-i şiir ile tanınan Diyarbakırlı Mehmed Na'îm değil Tersâne-i Âmire İnşâiyye Kol Ağalarından Ahmed Na'îm'dir.

Ahmed Na'îm eserini 1298/1881'de yazmış ve Zilhicce 1303/Ağustos 1886 İstanbul'da Bahriye Matbaasında ilk defa bastırmıştır. Mevlidin Bursalı Âkif'e nispet edildiği ve istinsah tarihi bilinen bütün yazmalar bu tarihten sonra (en erken tarihlisi 1306/1887) ağartılmıştır.

Mevlidin ismi *Mir'ât-ı Muhammedî*'dir. Eser, Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât*'ına nazire olarak kaleme alınmıştır.

Kanaatimizce Na'îmî *Mir'ât-ı Muhammedî*'yi bastırdıktan sonra metin yayılma imkânı bulmuş, istinsahları esnasında da Na'îm nasıl olmuşsa Âkif'e dönüşmüştür. Hatta bu mevlidin bir bölümü Süleyman-ı Celvetî'ye dahi nispet edilmiştir. Bunlar, müstensih tasarrufu olabileceği gibi cazip bir mevlid metni oluşturmak isteyen bir musannifin azizliği de olabilir. Bir ihtimal olmakla birlikte Na'îm'in mahlas değiştirip sonradan Âkif mahlasını kullandığına dair ise şimdilik elimizde bir delil bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

Abdulkadiroğlu, A. (1999). Âkif Mevlidi yahut Kadınlar Mevlidi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi,* Dr. Himmet Biray Özel Sayısı. 404-437.

Âkif. *Mevlid* (Yazma-1), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

Âkif. *Mevlid* (Yazma-2), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

Âkif. *Mevlid* (Yazma-3), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

Âkif. *Mevlid* (Yazma-4), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

Aykanat, Timuçin (2018). Süleymân el-Celvetî ve "Mevlûdi'n-Nebî". *Turkish Studies Volume* 13/28, Fall 2018, 139-176.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İrade-Divan-ı Ahkâm-ı Adliye 1212 – 94923-18.

Bursalı Mehmed Tâhir (1333), *Osmanlı Müellifleri*, *C*. II. İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Evren Kutlay Baydar (2011). 19. Yüzyıl Osmanlı Padişahlarının Müzik Politikalarından Kesitler, *Yakındoğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C IV S 1 Nisan 2011, 92-111.

İnal, İbnülemin Mahmud Kemal (1988). *Son Asır Türk Şairleri*. İstanbul: Dergâh *Yay*.

Kara, Mustafa (2016). Bursalı Âkif Mevlidi veya Kadınlar Mevlidi, *Mevlid Külliyatı* (Ed. Bilal Kemikli). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı *Yay*.

Kara, Mustafa (2017). *Bursalı Âkif Mevlidi veya Kadınlar Mevlidi.* Bursa: Star Ajans Matbaacılık.

Kayaokay,İlyas (2020). *Bolkvâdze-zâde İbrahim Kadem ve Manzum İki Eseri: Delîlü'l-Harameyn-Mevlidü'n-Nebî (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)*. İstanbul: *DBY Yay*.

Köksal, M. Fatih (2011). *Mevlid-nâme*. İstanbul: TDV Yay.

Köksal, Mehmet Fatih. "İLHÂM-I CELÎL/MEVLİD (NAÎMÎ)". Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü, http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/ilham-i-celil-mevlid-naimi. [Erişim Tarihi: 15 Ekim 2022].

Kütük, Rıfat (2018). *Türk Edebiyatında Mevlid ve Muslihî'nin Gül-efşân İsimli Mevlidi*. Erzurum: Ertual Akademi *Yay*.

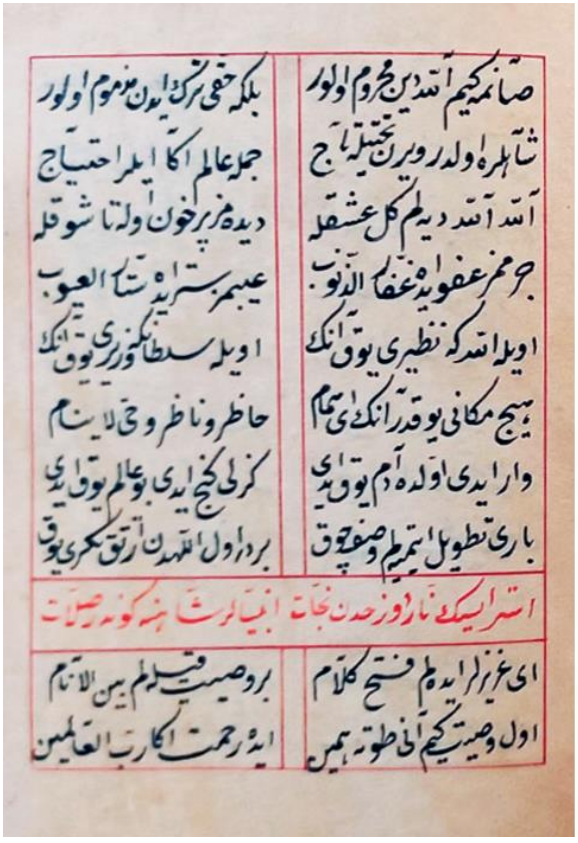
Na'îmî. *Mevlid* (Yazma), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

Na'îmî (1303). *Mir'ât-ı Muhammedî*. İstanbul: Bahriyye Matbaası.

Tanyıldız, Ahmet; Büküm, Mehmet (2020). *Nâfîzâde Ahmed Es'ad-Mir'ât-i Muhammedî-Dîvân Şiirinden Na't Örnekleri*. İstanbul: *DBY Yay.*

Taşkesenlioğlu, Lokman (2019). *Bursalı Muhammed Âkif Efendi ve Mevlidi Mir'ât-ı Muhammedî.* İstanbul: Kriter *Yay*.

EKLER

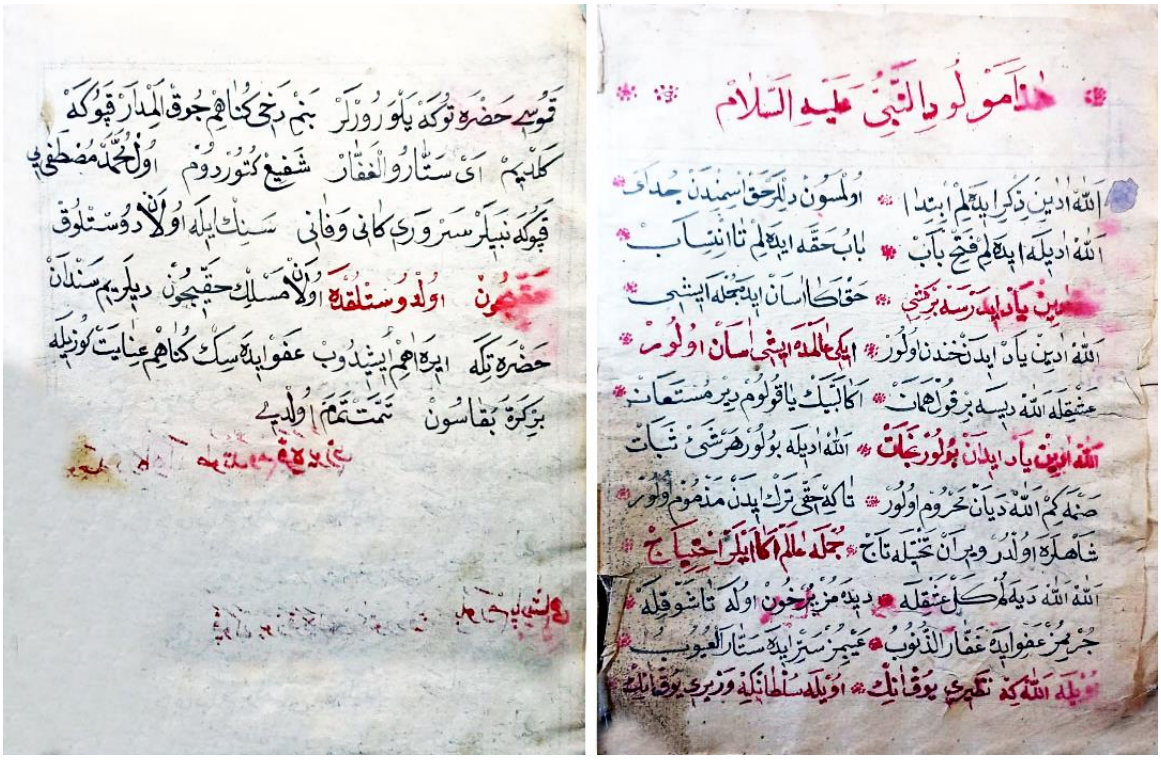

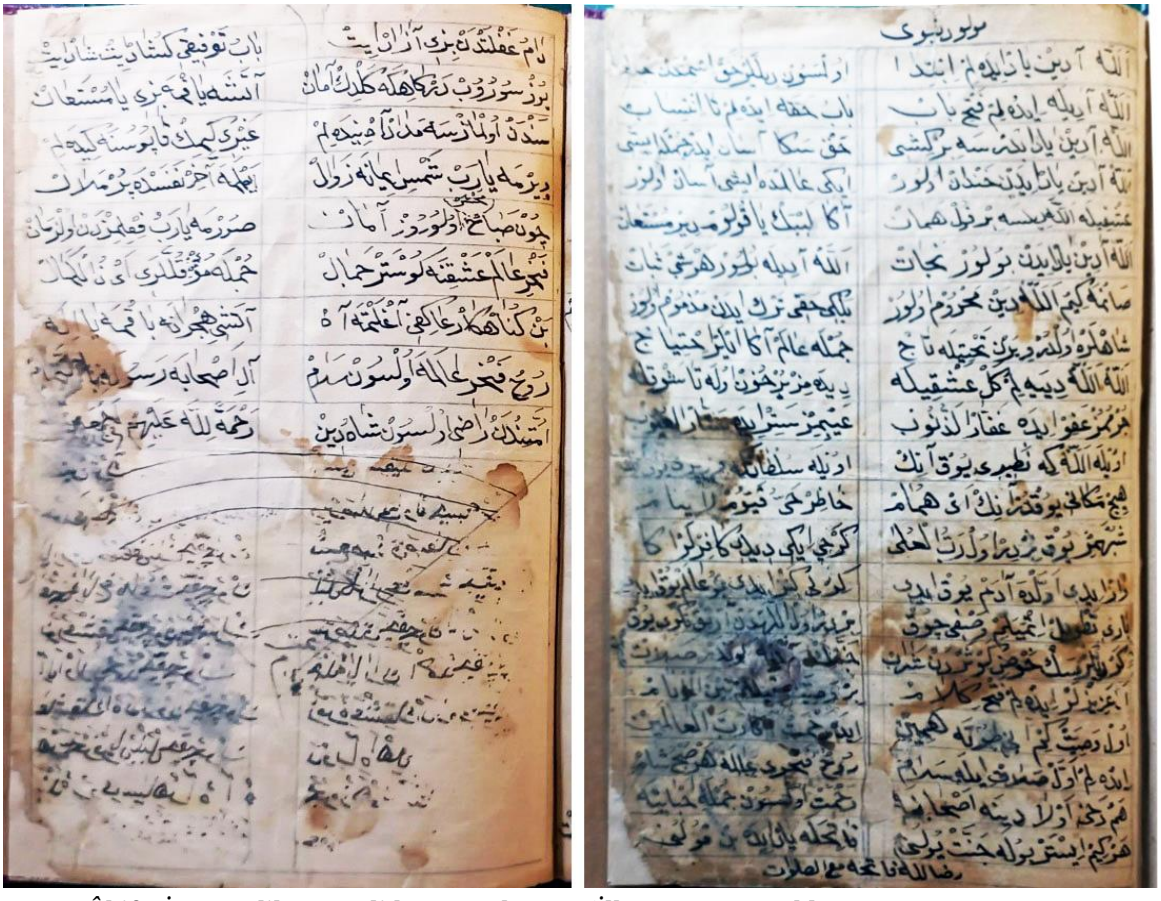
EK-I *Na'îmî / Mir'ât-ı Muhammedî – Rıfat Kütük Nüshası*

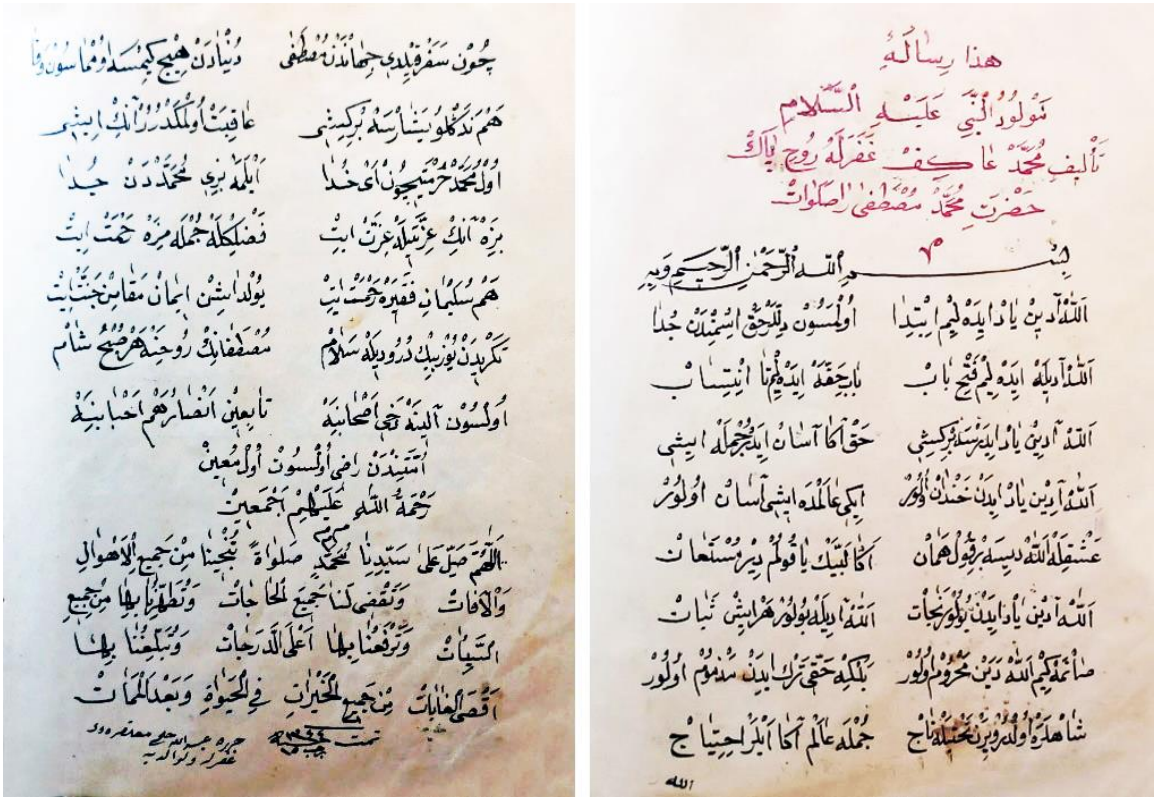
EK-II *Na'îmî / Mir'ât-ı Muhammedî – Rıfat Kütük Nüshası Sonunda Bulunan Kayıt*

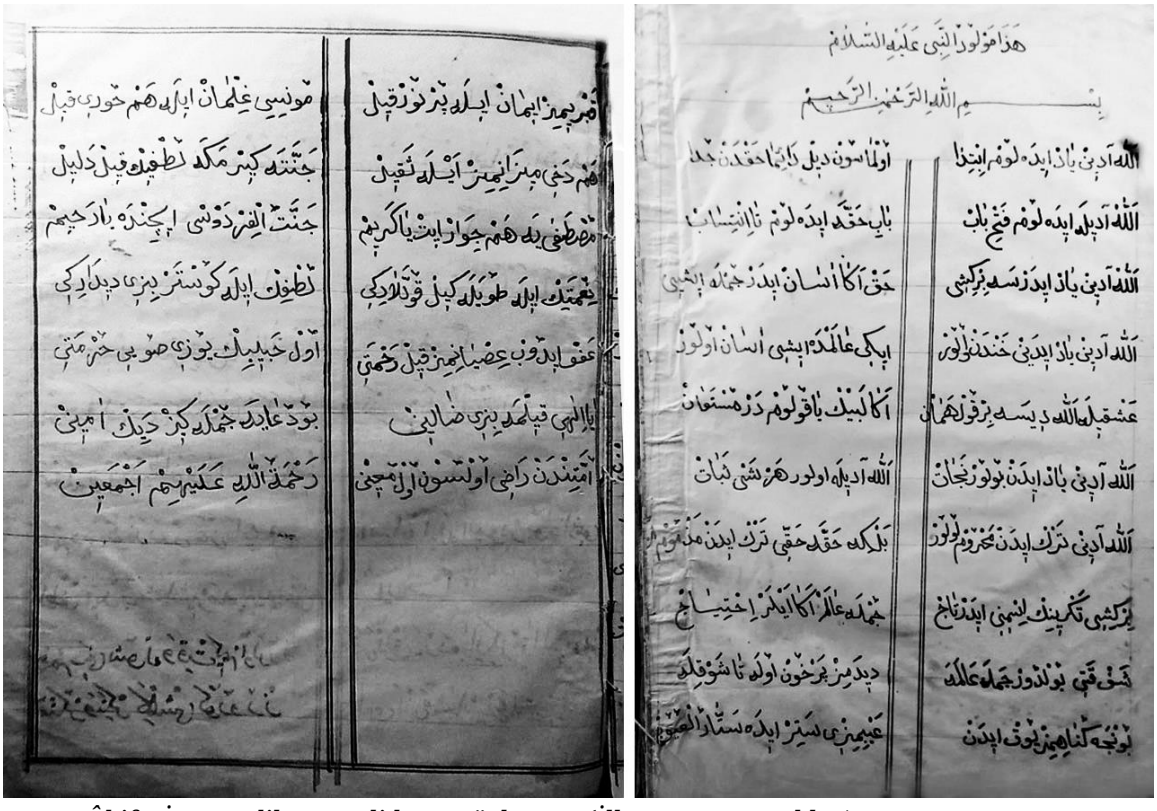
EK-III *Âkif'e İsnat Edilen Mevlid RK Nüshası I (İlk ve son yaprakları)*

EK-IV *Âkif'e İsnat Edilen Mevlid RK Nüshası II (İlk ve son yapraklar)*

***EK-V** Âkif'e İsnat Edilen Mevlid RK Nüshası III (İlk ve son yaprakları)*

***EK-VI** Âkif'e İsnat Edilen Mevlid RK Nüshası IV(İlk ve son yapraklar)*